

OBČIANSKOPRÁVNE ASPEKTY

Odporúčanie: Máte právo vziať so sebou deti. Je to dôležité, pretože násilnícky muž väčšinou nie je zodpovedným otcom. Okrem toho môže byť neskôr ťažké zobrať deti k sebe. Ak je to možné, mali by ste si pri odchode vziať so sebou doklady a potrebné osobné veci. Cenné predmety alebo vkladné knižky treba bezpečne uschovať.

„Ty si nikdy nerobila, takže ti vôbec nič nepatrí“, „Keď odídeš, stratíš byt“, „Ak sa dáš rozviešť, vezmem ti deti“. Tieto vyhlásenia nemajú skutočnú platnosť, ale násilnícki muži ich často používajú na vyvíjanie nátlaku na ženy a na ich zastrasovanie. Je preto veľmi dôležité poznať vlastné práva.

PRÁVO NA ROZVOD

Manželia sú si v manželstve rovní v právach a povinnostiach. Sú povinní žiť spolu, byť si verní, vzájomne rešpektovať svoju dôstojnosť, pomáhať si, starať sa spoločne o deti a vytvárať zdravé rodinné prostredie. Plnenie týchto povinností nemožno nijako právne vynútiť. Ak sa však neplnia, majú za následok rozvrat manželstva.

Stáva sa to hlavne pri násilí a týraní, ktorým nie je len fyzické násilie, ale aj psychický teror ako hrozby násilím, nadávky, ponižovanie, vyvolávanie strachu a rôzne formy ekonomického a sociálneho násillia. Pre ženu býva jedi- ným východiskom a spôsobom, ako uniknúť násilliu, opustenie spoločnej domácnosti a/alebo podanie návrhu na rozvod manželstva.

V takom prípade je vhodné, aby si žena zaistila dôkazy o príčinách odchodu zo spoločnej domácnosti, ktoré bude treba predložiť v neskorších súdnych konaniach. Môže to byť napríklad podanie trestného oznámenia na násilníckeho partnera, ohlásenie problémov v rodine odboru sociálnych vecí príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len ÚPSVaR) alebo správa o lekárskom ošetrení.

MOŽNOSTI NA ZAISTENIE BEZPEČIA PRE ŽENU A DETI

Mnohé krajiny uzákonnili, že súd môže partnera, ktorý robí spoločný život nezniesiteľným, vykázať z bytu (aj v prípade, ak byt alebo dom patrí mužovi, a aj keď nemá náhradné ubytovanie). Na Slovensku existuje možnosť získať predbežné opatrenie, ktoré násilníkovi dočasne zabráni vstupovať do domu alebo bytu (v ktorom býva osoba blízka alebo osoba, ktorá je v jeho starostlivosti alebo vo výchove), ak je dôvodne

podozrivý z násilia. Žena postihnutá násilím môže podať návrh na takéto predbežné opatrenie a súd o ňom rozhodne do siedmich dní od doručenia návrhu. Ak súd takémuto návrhu vyhovie, uloží zároveň navrhovateľke, aby v stanovenej lehote na súd podala návrh na začatie konania o vylúčení násilníka z užívania bytu alebo domu. Nerešpektovanie takéhoto predbežného opatrenia je trestným činom a treba ho ohlásiť na políciu.

V kritických prípadoch sa môžete informovať o možnostiach ubytovania v zariadeniach sociálnych služieb (pozri kapitolu 4: Čo ponúkajú ženské domy a poradne). Krízovú situáciu treba ohlásiť aj na odbore sociálnych vecí ÚPSVaR. Táto inštitúcia môže s partnerom absolvovať pohovor a má významné miesto pri rozhodovaní súdu o zverení detí do výchovy a o výške výživného na deti.

Ak nemôžete využiť predbežné opatrenie, a musíte preto naďalej ostať v spoločnom byte/dome s násilníckym partnerom, je tu niekoľko krokov, ktoré môžu pomôcť zvýšiť vašu bezpečnosť:

- Požiadajte niekoho, nech sa dočasne nastahuje k vám.
- Požiadajte o podporu príbuzných, známych a susedov.
- Zabezpečte si pre naliehavý prípad iné núdzové ubytovanie.
- Nadviažte kontakt s poradňou pre ženy (pozri kapitolu 4: Čo ponúkajú ženské domy a poradne a kapitolu 17: Adresy, telefónne čísla, odporúčaná literatúra).
- Ak je vážne ohrozená vaša bezpečnosť, kontaktujte políciu a dohodnite sa s ňou, aby v prípade potreby ihneď zasiahla.
- Požiadajte o pomoc odbor sociálnych vecí úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, poradňu alebo osobu, ktorá má dobrý kontakt s vaším mužom, aby s ním hovorili o neprípustnosti násilia a o možných dôsledkoch (vrátane trestnoprávneho postihu) páchania násilia v rodine.

ROZVODOVÉ KONANIE

V tomto informačnom materiáli nie je možné zaoberať sa podrobne dôvodmi na rozvod a jeho následkami. Odporúčame preto pri otázkach rozvodu ihneď požiadať o právnu pomoc poradňu pre ženy alebo advokátku či advokáta.

Rozvod manželstva je rozhodnutím súdu. Súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne narušené a trvalo rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov nemožno očakávať obnovenie manželského spoluzitia. Súd zisťuje príčiny, ktoré viedli k vážnemu rozvratu vzťahov medzi manželmi, a prihliada na ne pri rozhodovaní o rozvode. Súd pri rozhodovaní o rozvode vždy prihliadne na záujem maloletých detí. Pri rozvode musia byť naplnené a preukázané zákonom stanovené dôvody.

V prípadoch, keď dôvodom, pre ktorý žena podala návrh na rozvod manželstva, je fyzické alebo psychické násilie zo strany manžela, je zvlášť dôležité, aby súd správne zistil príčiny rozvratu manželstva a aby ich aj uviedol v odôvodnení rozhodnutia. Je v záujme ženy, aby o manželovom násilníckom správaní predložila dôkazy. Ak žena neuvedie žiadne takéto dôkazy o svojich tvrdeniach, súd manželstvo môže rozviesť, ale spravidla z dôvodu tzv. všeobecných nezhôd. Takéto zdôvodnenie rozhodnutia značne znevýhodní ženu v ďalších súdnych konaniach týkajúcich sa spoločného bytu, spoločného majetku, ako aj úpravy alebo zákazu styku druhého rodiča s deťmi, či príspevku na výživu rozvedenej manželky.

Miesto, trvanie rozvodového konania a náklady naň

Návrh na rozvod musí byť podaný na okresnom súde v mieste spoločného alebo posledného spoločného bydliska manželov. Návrh musí byť predložený písomne v troch vyhotoveniach a jedno vyhotovenie je vhodné ponechať si pre seba.

Súdne konanie vo veci rozvodu trvá spravidla dlhšie, niekoľko mesiacov, lebo sú potrebné viaceré pojednávania. Nie je možné určiť predpokladanú dobu trvania rozvodového konania, pretože to závisí od mnohých faktorov.

Súdny poplatok za konanie o rozvode manželstva je 2000,-Sk a uhrádza ho ten, kto návrh na rozvod manželstva podáva. Ak má navrhovateľka nízky príjem, môže byť na základe žiadosti oslobodená od povinnosti platiť súdny poplatok.

Následky rozvodu

Rozdelenie majetku: V Slovenskej republike platí, že uzatvorením manželstva nevznikajú automaticky práva na majetok druhého z partnerov. Nevzniká ani zodpovednosť za záväzky partnera, s výnimkou, že sa za ne poskytla záruka, možno ich však v exekúcii vyrovnáť z majetku patriaceho do bezpodielového spoluvlastníctva manželov (BSM). Všetko, čo manželia počas trvania manželstva nadobudli, s výnimkou vecí získaných darom a dedením, sa stáva spoločným majetkom oboch manželov, patrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov a v prípade rozvodu sa tento majetok rozdelí. Pritom nie je rozhodujúce, kto z manželov peniaze „zarobil“ (kto mal aký príjem). Návrh na zrušenie BSM možno podať aj počas trvania manželstva. Zo závažných dôvodov, najmä ak by ďalšie trvanie bezpodielového spoluvlastníctva odporovalo dobrým mravom, môže súd na návrh niektorého z manželov toto spoluvlastníctvo zrušiť i počas trvania manželstva. Súd zruší bezpodielové spoluvlastníctvo manželov aj vtedy, keď jeden z manželov získal opráv-

Odporúčanie:

Je dôležité včas zozbierať dôkazy pre dôvod na rozvod. Dôkazom je aj výpoveď manželky a výpovede iných svedkýň a svedkov. Dôležitým dôkazom týrania sú oznámenia na políciu a lekárske správy, prípadne vyjadrenie poradne.

nenie na podnikateľskú činnosť, a to na návrh toho z manželov, ktorý takéto oprávnenie nemá. (Nezriedka býva tento prípad zneužívaný v neprospech žien, keď sa najprv zruší bezpodielové spoluvlastníctvo, aby „spoločný majetok neohrozovali jeho dlhy“, a po rozvoде žena zistí, že podstatná časť majetku je výlučným vlastníctvom manžela.)

Byt po rozvoде: O užívaní spoločného bytu po rozvoде sa rozhoduje len vtedy, ak manželia získali byt do spoločného nájmu alebo do spoluvlastníctva počas trvania manželstva. Ak bol byt v spoločnom nájme manželov, o tom, ktorý z manželov bude po rozvoде užívať byt ako výlučný nájomca, a o bytovej náhrade pre druhého z manželov rozhodne súd na návrh jedného z manželov (návrh možno podať po správoplatnení rozsudku o rozvoде). Ak bol byt alebo dom v spoluvlastníctve, o ďalšom vlastníctve bytu alebo domu po rozvoде rozhodne súd v rámci vysporiadania spoločného majetku (BSM) na návrh jedného z manželov. (Návrh možno podať do 3 rokov od správoplatnenia rozsudku o rozvoде manželstva.)

Výživné: Už počas trvania manželstva možno podať návrh na určenie manželského výživného, pričom výživné má byť v takej výške, aby životná úroveň obidvoch manželov bola rovnaká. Návrh na určenie výživného možno podať, ak manželia spoločne nehospodária. Ak po rozvoде manželstva nie je jeden z rozvedených manželov schopný sám sa živiť, môže podať návrh na určenie príspevku na výživu rozvedeného manžela, resp. manželky; možno ho priznať najdlhšie na 5 rokov. Výživné nemožno určiť, ak by to bolo v rozpore s dobrými mravmi. (Pre výživné na maloleté dieťa to neplatí.)

Právo na zverenie detí do výchovy: Počas manželstva majú obaja rodičia právo podieľať sa na výchove detí. Už počas trvania manželstva však súd môže upraviť ich práva a povinnosti k maloletým deťom, ak sú na to dôvody. V prípade rozvoču manželstva súd zverí deti do výchovy jedného z rodičov a určí vyživovaciu povinnosť druhého rodiča; súčasne rozhodne aj o styku druhého rodiča (ktorému deti nie sú zverené do výchovy) s maloletými deťmi.

SPOLUŽITIE

Pri spolužití partnerov (druh — družka) neplatia ustanovenia manželského práva. V prípade rozchodu to môže mať pre slabšiu stranu veľmi negatívne následky. Všetky práce, ktoré žena v domácnosti a rodine vykonávala počas spolužitia, sa všeobecne považujú za dobrovoľné. Vložené investície môžu byť vymáhané na občianskoprávnom súde vtedy, ak ich možno preukázateľne dokázať. Keď sa spolužitie skončí, zostáva byt ale-

bo dom osobe, ktorá je jeho vlastníkom/nájomníkom. Ak družka/žena obývala byt, ktorého nájomcom alebo vlastníkom je druh, hrozí jej nebezpečenstvo, že sa v prípade súdneho sporu môže aj so svojimi deťmi ocitnúť na ulici, pretože jej nevzniká žiadne právo na tento byt alebo dom, ani právo na bytovú náhradu.

Ak byt patrí žene a mužovi nevzniklo žiadne užívacie právo, môže žena na súd podať návrh na vypratanie bytu a nechať muža deložovať, prípadne môže mužove veci z bytu vystahovať.

PRÁVNA POMOC

Právnu pomoc, teda poskytovanie právnych rád a právne zastupovanie, poskytujú advokáti a advokátky za poplatok. V občianskom konaní nie je zastupovanie právnym zástupcom povinné. Pre ženu je však dôležité a potrebné najmä vtedy, keď manžela zastupuje advokát alebo advokátka. V prípade, že žena nemá dostatok finančných prostriedkov na to, aby sa mohla obrátiť na advokátku alebo advokáta, má k dispozícii viaceré možnosti, ako získať právnu pomoc bezplatne. Centrum právnej pomoci poskytuje právnu pomoc v občianskoprávných, pracovnoprávných a rodinnoprávných veciach. Žena má právo na poskytnutie takejto právnej pomoci, ak sa nachádza v stave materiálnej núdze (t. j. jej príjem nedosahuje 1,4 násobok životného minima), ak nejde o zrejmú bezúspešnosť sporu a ak hodnota sporu prevyšuje hodnotu minimálnej mzdy — okrem sporov, v ktorých nie je možné hodnotu sporu vyčíslieť v peniazoch. Tieto podmienky na poskytnutie právnej pomoci musí žena spĺňať počas celého trvania poskytovania právnej pomoci. V občianskom súdnom konaní môže žena, u ktorej sú predpoklady na oslobodenie od súdnych poplatkov, na jej žiadosť súd ustanoviť advokátku alebo advokáta. O tejto možnosti ju súd musí poučiť. Ak si v trestnom konaní žena uplatňuje nárok na náhradu škody a nemá dostatočné prostriedky na úhradu s tým spojených nákladov, môže jej súd ustanoviť advokátku či advokáta (v prípravnom konaní na návrh prokuratúry, v konaní pred súdom aj bez návrhu). Nedostatok prostriedkov musí žena preukázať. O právnu pomoc možno požiadať aj niektorú organizáciu poskytujúcu pomoc ženám (pozri kapitolu 4: Čo ponúkajú ženské domy a poradne a kapitolu 17: Adresy, telefónne čísla, odporúčaná literatúra).

CUDZINKY A PRÁVO

Aj cudzie štátne občianky majú právo na ochranu podľa zákonov Slovenskej republiky a môžu žiadať o právnu pomoc. V konaní pred súdom majú právo hovoriť svojim materinským jazykom a môžu žiadať súd o tlmočníka či tlmočníčku.

Odporúčanie:

Treba sa vopred informovať o tom, koľko bude právna pomoc stáť. Výška poplatku sa môže u jednotlivých právnych zástupcov líšiť.

Odporúčanie:

Ak ste z inej krajiny a nemáte slovenské štátne občianstvo, môže byť pre vás osobitne dôležité vyhľadať právnu pomoc, aby vám vysvetlili dôsledky rozvodu, ako aj vaše práva a nároky v Slovenskej republike. Môžete sa obrátiť aj na organizácie poskytujúce pomoc cudzincom a cudzinkám (pozri kapitolu 17: Adresy, telefónne čísla, odporúčaná literatúra).

POMOC V SÚDNOM KONANÍ

Pomoc v súdnom konaní zahŕňa rozmanitú podporu v občianskoprávných konaniach ako napríklad:

- oslobodenie od súdnych poplatkov,
- oslobodenie od povinnosti znášať trovy konania, vrátane trov vynaložených na odmeny znalcov a pod.,
- bezplatné poskytnutie tlmočníka, resp. tlmočnice,
- prípadne bezplatné poskytnutie právneho zástupcu či zástupkyne, resp. advokáta či advokátky.

Uvedené formy pomoci v súdnom konaní sa poskytujú na základe žiadosti. Podmienkou je, že žena nemá žiaden alebo len minimálny príjem.

MEDIÁCIA SA NEODPORÚČA

Mediácia (sprostredkovanie) je vo všeobecnosti postupom na riešenie konfliktov. V niektorých krajinách sa používa ako opatrenie v prípadoch zverenia detí do výchovy jedného z rodičov a úpravy styku s druhým rodičom. Cieľom mediácie je, aby sa manželský pár prostredníctvom tzv. mediátora alebo mediátorky pokúsil dosiahnuť vzájomnú dohodu.

Na Slovensku je tento postup upravený zákonom. Účelom mediácie je mimosúdne vyriešenie sporu. Účasť na mediácii nie je povinná a nemožno ju nijakým spôsobom vynucovať. Dohoda, ktorá vznikla ako výsledok mediácie, má písomnú formu a je pre zúčastnené osoby záväzná. Ak je táto dohoda spísaná vo forme notárskej zápisnice alebo schválená ako zmier pred súdom, možno na jej základe podať návrh na súdny výkon rozhodnutia alebo návrh na vykonanie exekúcie.

Niektorí sociálni pracovníci a pracovníčky odborov sociálnych vecí a niektorí poradcovia a poradkyne sa snažia o takéto sprostredkovanie dohôd manželov a rodičov aj v prípadoch, keď sú žena a/alebo deti obeťami násilníckeho muža/otca. V týchto prípadoch sa použitie mediácie neodporúča.

Náhrada škody

Obete násillia majú právo na náhradu škody (napr. bolestné). Nároky v občianskom konaní sa uplatňujú prostredníctvom žaloby (návrhu) na okresnom súde. To platí aj v tom prípade, keď suma požadovaná ako náhrada škody nebola v trestnom konaní priznaná celá. Súd je viazaný právoplatným rozhodnutím súdu v trestnom konaní o tom, že bol spáchaný trestný čin a kto ho spáchal, alebo rozhodnutím o priestupku. V občianskom konaní musia poškodení a poškodené dokázať svoj nárok.

Odporúčanie:

Mediácia môže ľahko viesť k neférovým dohodám, ak účastníci nie sú rovnako silní. Táto metóda by sa nemala používať, ak sa muž správa násilnícky a vy nemáte možnosť si s ním vymieňať názory otvorene a bez strachu. Ak vám navrhli mediáciu, mali by ste zvážiť, či je pre vás vhodná, a bude lepšie, ak ju odmietnete (najmä ak nemáte advokátku). Poradňa pre ženy vám môže pomôcť pri rozhodovaní.